

PRÍKAZAL JSEM PROTO POVOLAT VYCHOVATELE

a řekl jim: „Vaším úkolem není zabíjet v lidských mláďatech člověka, ani dělat z nich mravence, kteří mají žít v mraveništi. Nepovažují za důležité, bude-li člověk více nebo méně uspokojen. Důležité je, bude-li více nebo méně člověkem. První pro mne není otázka, bude-li člověk nebo nebude šťasten. A nejsou pro mne důležité tučná břicha lenivců, kteří jsou jako dobytek v chlévě. Nebudete je přecpávat prázdny formuláky, nýbrž obrazy, které jsou nositeli struktur. Nebudete je sytit především mrtvými znalostmi. Ale ukujete jim styl, aby mohli věci uchopit. Nebudete jejich způsobilost posuzovat podle schopnosti, které snad projeví v tom či onom směru. Neboť nejdále dojde a nejspěšnější bude ten, kdo nejvíce zápasil sám se sebou. Budete proto přihlížet především k lásce. Budete učít učte, neboť ironie je věcí darmočleba a znamená, že byly zapomenuty tváře ...“

(Antoine de Saint-Exupéry: Citadela, Východ, Praha 1984, 2. vydání, str. 69)

CHCE-LI AUTOR KNIŽKY PRO MALÉ DĚTI,

už doživotní vyhnaneč z krajiny dětství, zasáhnoť raný dětský prožitek v jeho ryzi bezprostřednosti, nepomůže mu nic zvláštního, a už vůbec ne nějaké, byť i brilantně kamouflované návraty do sféry reminiscencí. Musí začít teď, sám u sebe.

(Milena Lukešová)

DRAMAŤÁK, -u, m., slang; 1. literární dramatický obor LŠU. 2. dětský dramatický soubor či kroužek: chodit do dramaťáka. 3. žák LDO LŠU nebo člen dramatického kolektivu: být zákem dramaťákem.

(Heslo z neexistujícího Slovníku dramatické výchovy)

DĚTI A MV

je název nanejvýš zajímavého a ojedinelého časopisu, který vydává čtyřikrát do roka ministerstvo zdravotnictví ČR ve zdravotnickém nakladatelství Avicenu. Na dvaatřiceti stránkách si může každý, kdo tak či onak přichází do styku s dětmi, přečíst nejaktuálnější informace nejen z oblasti zdravotnictví, ale velice často také články s tematikou psychologickou a esteticko-výchovnou. Z obsahu tí posledních čísel: P. Hartl: Vztahy mezi rodiči a učiteli, M. Sovák: Proč děti koktají?, J. Jirásek: Dětské přátelství, Z. Matějček: Krize rodičovské autority, J. Dvořák: Rozvíjíme myšlení a řeč dítěte, L. Pekařová: Citová výchova, J. Fišer: Hra dítěte a vhodná hračka, M. Černoušek: Děti a svět pohádek ... Cena jednoho výtisku je 5 Kčs, roční předplatné stojí 20 Kčs.

ORIENTACE AMATÉRSKÉ TVORBY

V březnu tohoto roku našlo třicet vedoucích dětských souborů a učitelů LDO LŠU ve svých schránkách dopis, který začínal těmito slovy: „Vážení přátelé, možná že jste si už všimli, že časopis Československý loutkář se od 1. čísla letošního ročníku věnuje ve své rubrice Orientace amatérské tvorby dramatické výchově dětí. Kromě jiných problémů by se tento volný cyklus měl [...] zabývat i otázkami souvisejícími s psychologii dnešního dítěte a jeho skutočným obrazem. Jako odrazový můstek by k tomuto účelu měla sloužit anketa mezi vedoucími dětských souborů či učiteli LŠU. Proto se obračím i na Vás a prosím, abyste odpověděl(a) na tři následující otázky pokud možno co nejvěcněji, nejkonkrétněji:“

1. Co Vás na dětech, s nimiž pracujete, nejvíce zaráží nebo překvapuje?
2. S čím si u nich nevíte rady?
3. V čem jsou děti, s kterými pracujete dnes, jiné než děti, které jste měli v souboru před ... lety (udejte před kolíka)?“

Dřív než dáme slovo psychologovi, uveřejňujeme dnes ukázky z odpovědí, které jsme na tři anketní otázky obdrželi, přičemž ovšem doufáme, že anketa přiměje také Vás zformulovat své názory a zkušenosti. Těšíme se na ně!

JOSEF BRŮČEK

(Sudoměřice u Bechyně)

V současné době pracuji s třemi patnáctiletými, jedním třináctiletým a jedním dvanactiletým členem souboru.

Stále mě překvapuje vnímavost a snadné uvolňování fantazie mládeže. Někdy dokáží přistoupit k dílčímu úkolu z úhlu, o jehož existenci jsem dosud nepřemýšlel. Tyto vzácné chvíle nejsou pravidelnými hosty našich schůzek.

Nejvíce mě zaráží, když pozorují, jak mladý, čilý a inteligentní člověk pasivně přijímá pasivní zvyky svých rodičů. Někdy mi to připadá až zruďné. Děti přece mají proti rodičům a jejich generaci revoltovat, nebo se mýlit!

Často se mi stává, že jedinec (bývá to obvykle jedna a tatáž osoba) náhle prudce vybočí z nálady a soustředění, vědomě přestane spolupracovat a poruší celkovou atmosféru. Přerušuji práci a hledám jiné zaměstnání. V časové tísní při dokončování představení však bývám v těchto chvílích bezradný.

MILADA MAŠATOVÁ

(LŠU Žerotín Olomouc)

1. Překvapuje? Snad znovu a znovu udivuje mě většinou neodhalovaných, a tedy neodhalených schopností dětí v oblasti rozvoje dovedností vyjadřovacích a komunikačních (řečových i pohybových), rytmických i manuíálních. A v souvislosti s tím i velikost potřeby mít možnost otírat se někomu, kdo jim chce naslouchat a bere je vážně; kdo jim dá svůj zájem najevo nejen slovy, ale i skutkem aktivní spolupráce v konkrétní oblasti dobrovolného tvoření a usilování.

2. S případy těžšího „poškození“ tehdy, kdy je dítě příliš ve vleku povýšené kategorických názorů a postojů někoho z dospělých v jeho okolí.

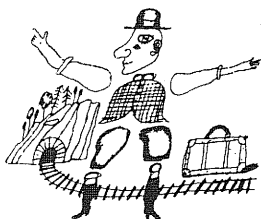
3. Snad jen zpočátku trochu víc a „důležitěji“ mluvím [a to samozřejmě ne všichni]. A zkouším posunout o trošku dál hranici svých „práv“.

HANA BUDÍNSKÁ

(ÚDPM JF Praha)

1. Zaráží: U těch starších (z osmí třídy) to, že bývají dost často unaveni při příchodu na schůzku, že se neustále oddělují kluci od

JAKÉ VLASTNĚ JSOU DNEŠNÍ DĚTI

děvat (dříve to zdaleka nebylo tak markantní). — Překvapuje: U malých (ze druhé třídy), kolik toho jsou schopni už pochopit — takže jim někdy mohou dát latku až neuvěřitelně vysoko.

2. U malých — jak udržet tam, kde je to nutné, delší dobu jejich pozornost. Jsou příliš individualisté na to, aby dokázali podřídit své zájmy ostatním nebo aby sledovali ostatní, když zrovna nejsou sami v akci. Snažím se proto u nich postupně pěstovat sebekontrolu a učít je sledovat — kontrolovat i ostatní.

3. U starších — jsou mnohem uzavřenější, než bývaly stejně staré děti před dvaceti třiceti lety, mnohem méně ochotní vypovídat o sobě. U všech kolektivů se mnohem méně než dřív vyskytuje opravdová parta s jednou nebo dvěma vůdčími osobnostmi, které by partu vedly. Osobnosti je víc a vyrovnanější, skoro na stejné úrovni. Zato je méně těch, co se jenom „vezou“ s ostatními. Zdálo by se, že je to dobře, ale skutečný vůdčí typ v kolektivu mi jako vedoucímu chybí, s ním se věci lépe a rychleji řešíly, pomáhal mi s ostatními. Ještě snad jinak: Dnes toho děti znají mnohem víc o životě, ale hůř navazují kontakty mezi sebou, méně táhnou za jeden provaz, jsou mnohem méně samostatné; projevuje se na nich, že mají lehčí život, a neumějí se v něm proto tak otáčet. Mnohem menší smysl pro kolektivní soudit. Ale může to být i úm, že na rozdíl od dřívějších se mají možnost vidět jen jednou týdně, zatímco dřív se scházely dvakrát týdně a ještě často vystupovaly.

Rozdíly je tedy veliký, srovnávám-li dobu před patnácti dvaceti lety s dneškem, ale rozdíly sleduji u každé nové party po pěti osmi letech — vždy jsou děti jako jednotlivci schopny víc pochopit.

JOSEF MLEJNEK (ZŠ Vysoké Mýto)

1. U dětí svého dramatického kroužku (9 až 10 let, 11—14 let) narážím na rozlékanost, nesoustředěnost, oslabenou schopnost koncentrace. Tyto nedostatky, jak je známé, retardují rozvoj psychických vlastností, o který se v tvořivé hře pokoušime. Na příkladech skupin dětí z různých školních tříd jsem se mnohokrát přesvědčil, jak vedle vrozených dispozic je důležitý režim těchto tříd. Jsou učitelé, kteří považují za samozřejmost hovořit k většině počtu dětí jen za jejich soustředěné pozornosti. Znáám bohužel i takové „hodné“ pedagogy, kteří svůj výklad nepodmiňují klidem dětského auditoria, ve třídě soustavně forziřují hlas atd. A tak do zájmových kolektivů přicházejí děti z některých tříd, které mají již vypěstovanou schopnost koncentrace pozornosti, děti z jiných tříd větší soustředění zas nepovažují za potřebné.

Nechci házet do jednoho pytle práci ve třídě a v dramatickém kolektivu. Jakákoliv zájmová činnost musí být pro děti především přitažlivá, zábavná. Bez vypěstovaného režimu soustředěné pozornosti děti nedosáhneme ovšem úspěchu ani ve škole, ani v zájmové oblasti při jakémkoliv veřejném kulturním vystoupení.

2. Odpověď na druhou otázku úzce souvisí s tím, co už bylo řečeno. Zmíněné nedostatky jsou zanedbatelné při hře, kdy si děti vymýšlejí, jsou upoutány spontánním projevem kamarádů apod. Potíže pro mne nastávají ve chvíli, kdy se pokouším dát dětskému dramatickému projevu určitý tvar, který by měl upoutat i diváky. Nedostatků, o kterých jsme hovořili v 1. bodě, tedy potom vystupují zvláště výrazně do popředí.

3. Před třiceti lety jsem s dětmi a mláďaty připravil pohádkovou férii Václava Vaniňáka jak květiny přezimovaly. Letos jsem se k této hře vrátil. Nejen „pro vzpomínku“, ale i pro její dramaticčnost a hruběnové verše. Vaniňákov text na mnoha místech zastaral, didaktické pasáže bylo třeba vypustit. Přes zájmovou neobjektivnost dětských vzorků (zájmové kolektivy) i odividnou subjektivnost vedoucího (stárnoucí, nevrlý učitel) se pokusme o požadované srovnání:

Dnešní děti mi připadají náročnější, podnikavější, odvážnější (uvedené atributy nechápu ovšem pouze ve vysloveném kladném smyslu, ale i s větším či menším nádechem pejorativnosti; např. odvaha by se někdy mohla nazvat spíše drzostí apod.), bohužel i rozlékanější, uspěchanější a povrchnější. Děti před třiceti lety mi ve vzpomínce utkvěly jako méně náročné, skromnější, naivnější.

Naštěstí nenacházím podstatnější rozdíly v přístupu k Vaniňákovu textu. Ve lázi im proviziac poutá zájem i dnešních dětí a poskytuje jim příležitost k zajímavé a spontánní hře.

JANA VOBRUBOVÁ

(LŠU Jablonec nad Nisou)

Začnu u těch nejmenších, to je u druháků, kteří přicházejí do dramaťáka. Přiznám se, že mi vadí skutečnost, že trvá půl roku až rok, než začnu charakteristickou atmosféru dramaťáka nasávat, zatímco dřív (před takovými čtyřmi pěti lety) to byla otázka jednoho až dvou měsíců.

Doposud jsem se vždy snažila, aby práce v dramaťáku byla zábavou a legrací pro mne i pro děti. V posledních letech, rok od

roku víc, je nutno zavádět metody příkazů a zákazů, takže na tu legraci moc prostoru nezbude. Také dřív nikdy nebyly v dramaťáku kázeňské problémy jako dnes. (Některé děti jsou tak neukázněné, že hrubě narušují práci celé skupiny, zejména znemožňují proces soustředění.)

Také citová vazba mezi učitelem a žáky [jako jednotlivci i jako skupinou] i mezi žáky mezi sebou se utváří velmi obtížně. Někdy k ní nedojde vůbec. Vztah je neosobní — učitel—žák. A skupina není často ničím jiným než sešlostí izolovaných jedinců; maximálně se udržují dvojice dětí, které se znají ze školy. Nová přátelství, která se utvářela velmi pevně dřív [a to stále mluvím o době před pěti lety], nepozorují.

Tolik k bodu 3 a vlastně i 2.

Ad bod 1: Pohodlnost až lenost (děti chodí minimálně pěšky, považují to za zbytečné; rodiče je vozí podle možnosti autem i do školy, která je v místě bydliště). Nevydovanoost a bezohlednost ve společenském životě (vůči dospělým i vůči svým vrstevníkům; vůči především sebe, nerespektují se vzájemně, jsou nevšimaví). Neskromnost a náročnost v prosazování svých přání (v podstatě nic není nedostupné, všechna přání jsou snadno splnitelná). Podivné pořadí hodnot (věci hodnotí podle toho, jak byly drahé a odkud jsou; největší hodnotu mají věci z Tuzexu či ze Západu). Neskromnost ve vztahu k penězům. Nešetrný vztah k věcem, zejména k oblečením. Nerespektování autorit. Negativní vliv vysedávání u televize [má za následek malou schopnost soustředění a vnímání jiných podnětů než vizuálních; duševní pohodlnost, snížená míra menší ochota zapojovat se do činnosti, které vyžadují vlastní aktivní přístup a soustavnost].

Často vzpomínám, jak jednou — asi před patnácti lety, ještě když byla národní předhlídka dětského přednesu ve Svitavách — paní profesorka Hejnová pronesla větu, která mne moc zaujala a snažila jsem se jí fídit v praxi: „Žít s dětmi jejich čas.“ — Jenže jde to ještě dnes? Často mám pocit, jestli děti nenutím do něčeho, co je jim zcela cizí. Nakonec se jim to pak líbí, když tomu přijdou na chuť, ale zleva doprava, a nikde nic. Čili nevím, jestli ještě Omnia s p o n t e f l u a n t; spíš je čím dál přítomnější ta v i o l e n t i a r e b u s. Chudák Komenský.

Kresby Václav Kabát

Tuto dvoustranu připravuje Jaroslav Provančík

OMNIA SPONTE FLUANT

(absit violentia rebus) — Všecho ať plynese amo (ať dalek věci je ná-tla k): Nápis na knižním emblemu Komenského, jímž bývají opatřeny jeho knihy. Užívá ho v různých úpravách, poprvé patrně roku 1649 v knize Methodus linguarum novissimo (Nejnovejší metoda jazyků).

(Encyklopedie antiky, Academia, Praha 1973, str. 719)

Milena Lukešová MACHRI

Jsem u nich HELEMLADEJ a nejlíp jim jde: — Padej, padej, Pod bundou mají pívn bícho a v hlavě vylizovaný ticho (Z připravovaného rukopisu)

MILENA LUKEŠOVÁ

(nar. 16. června 1922 v Chocni) nenapsala jen bilderbuchy Holčička a dešť (1979), Jakub a babí léta (1976), Katka čeká na zvířátka (1971), Marek kouká na svět (1971), Oslíčkové (1972), Neuleť, ptáčku (1981) atd., ale především sbírky veršů pro menší děti, pro děti tzv. apoeitického věku, nazvaná Big beat a aritmetika (1967). Dopadne-li vše dobře, dočkáme se vbrzku další pozoruhodného pokusu Mileny Lukešové — knihy veršů pro čtenáře na prahu puberty. Podle zatím nepotvrzených zpráv by se měla jmenovat Nahý v trní.

STÁLE VICE SI MYSLÍM, ŽE NAŠE DĚTI TROCHU PODCENUJEME,

že se na ně díváme měřítkem svého vlastního dětství. A tady může docházet jednak k jistému zkrácení v naší paměti, jednak jsme žili ve zcela jiné době a kulturním prostředí (neměli jsme od malicka tolik estetických zážitků, tolik možností konfrontací, byli jsme zvyklí vnímat mnohem pomaleji a ne tak komplexně). Dnešní děti jsou ovšem docela jiné — všimám si toho soustavně a záměrně provádím osobní pokusy. To, co platilo o určitém věku před dvaceti léty (tedy to, co se prezentuje ve většině odborných a pedagogických publikací, to, co se bohužel učí i dnešní pedagogové), už neplatí. A dokonce i každých osm až deset let (u mne je to každá další „generace“, s níž začínám) je to trochu jiné.

(Z příspěvku Hany Budínské pro letošní Zpravodaj Loutkářské Chrudimě)